

AZ UNITÁRIUSOK E. FŐTANÁCSÁNAK KOLOZSVÁRT 1877. SEPT. 2. 3. ÉS 4. NAPJAIN TARTOTT ÜLÉSEI.

Főt. Ferencz József, püspök ur megnyitó beszéde.

Mlgs. és Főtisztelendő Egyh. Főtanács! Először vagyok szerencsés ma e helyen üdvözölni a Mlgs. és Főt. Egyh. Főtanácsot. Legyenek atyafiságosan köszöntve mindnyájan, kiket az ősoktól öröklött hitbuzgóság, egyházunk ügyei — mindnyájunk közügye — iránti érdekeltség és atyafiságos szeretet s az ezeken alapuló kötelességérzet ide hívott, részt venni vallásközönségünk legfőbb hatósága ellenőrzési, tanácskozási, a multból okulva a jelent építő s ekként egy szebb jövőt előkészítő nemes munkájában.

Igen! Én e munkát, melyet végezni egybegyültünk, nemesnek nevezem, mert a vallás és egyház ügye az államok fennállása, a béke és rend, a szabadság és civilisatio, szóval: az emberiség nagy és szent érdekeivel van kapcsolatban, elanyyira, hogy nem elméleti, de egészen gyakorlati életből vett értelme van Jézus ezen szavainak: Keressétek először Istennek országát s annak igazságát és mindenek megadatnak nektek. Oh ha ezt a felséges elvet követné az emberiség, mennyire más ábrázata lenne a társadalomnak! Akkor nem a fegyvernemek, de a szívek tökélyesb formálására, nem a diplomatiái finomság, hanem a felebaráti szeretet kifejtésére fordítának több gondot; akkor az uralkodók, Isten földi helytartói, nem népeik pusztításában, de építésében keresnék boldogságukat; akkor nem a kard és ágyu, de a munka nemes harczában mérköznének a népek s a küzdelem nyomait nem romba dönt városok, elpusztult községek, halottakkal fedett mezők, gyászoló özvegyek, és inségre jutott aggok és árvák, hanem virágzó országok, a munka áldásai által jólétre jutott s kimivelt népek és boldog családok ezrei jelölnék.

De midőn egy fontos valláserkölcsi küldetést kell végeznünk, mellőzzük a politikai vonatkozásokat. Nehány szónyi kitérésem is találjon mentséget abban, hogy mondhatni a lég tele van a házunkkal s hazánkkal szomszédos országok irtóztató fegyverzörejével, hogy

az ember s kivált magyar ember mellére s fejére ez irtóztató küzdelem erkölcsi hatása súlyos kőszirtként nehezedik. Minél szorongóbb e pillanatban csaknem az öszszes emberiség hangulata, annál nagyobb hálával tartozunk az isteni gondviselésnek, hogy mi még a béke védő palladiuma alatt folytathatjuk a közjó előmozdítására irányuló munkásságunkat, hogy a mint Jézus rendelte, Isten országának igazságát kereshetjük s a megtalált igazságokból, mint erős gránit darabokból építgethetjük a szent országot utódink s a nálunknál valószínűen sokkal boldogabb jövő emberiség számára.

Ily nemes küldetése van a kereszténységnek s ebben a mi unitárius anyaszentegyházunknak, melynek megalapítása és fennállása az isteni gondviselés mellett őseink hitbuzgalmának, közügy-szeretetének s áldozatkészségének tulajdonítható. Hogy e krisztusi erények, mint drága örökség a szenvedéseinél fogva szent hajdánból a keletén túl realis irányu jelenre is átszállottak, kedves bizonyíték az atyafiaknak ily szép számmal itteni megjelenése, kiket épen ezért ismételten szeretettel üdvözlök s szent öröm érzései közt mondom a prófétával: Áldottak legyetek ti, kik jöttetek az Urnak nevében.

Mlgs. és Főt. Egyh. Főtanács! ha egyházi törvényeink által évenként megtartatni rendelt főtanácsi gyűléseinknek semmi más célja nem is lenne, mint az egymással koronként találkozás, még akkor is nagy értékű intézménynek vallanám azt. Hiszen egész év folytán szét vagyunk szórva az ország vidékein, csak a vallás erkölcsi hit szála kötnek össze s szent tisztünk gyakorlása hoz érintkezésbe. A betűk eltakarják egymás elől a sziveket s a rendeletek és tudósítások formáságai bizonyos hideg hivatalosság bélyegét nyomják a legmelegebben érző lelkek nyilatkozatára is. De most és itt nem. Itt a közvetlenség némi költői zománczot ad a kölcsönös találkozásnak. A viszontlátás fölmelegíti a kedélyt s a kéz szives szorításában lelkeink rokonsága új pecsétet s meghitelesítést nyer. Én legalább úgy érzem s kimondom, hogy nekünk jól esik így egymást koronként színről színre látni, s meggyőződni arról hogy atyafiak vagyunk, egy anyaszentegyház hivei, s hogy a szentek egysége nem vallási mythosz, hanem a különböző keresztény társaságok valóságos lelki egysége, egy szent és örök erkölcsi törvényeken nyugvó szövetség. E mellett főtanácsi gyűléseinknek azon fontos hivatása is van, hogy ellenőrizze az általa megbízott E. K. Tanácsot, mint végrehajtó hatóságot a multa nézve s jelöl-

je ki azokat az irányelveket, melyeknek szellemében kíván jövőben az egyházi élet és kormányzás, az oktatás és nevelés egész körében működni.

E kettős feladat vár most is az Egyh. Főtanácsra.

A mi az elsőt, az ellenőrzést illeti, a Főtanács részint az E. K. Tanács évi jelentéséből, részint a jegyzőkönyvekből magának kimerítő tudomást szerezhet minden a közelebbi évben elintézett ügyekről s én ezeknek gondos figyelembe vételét, sőt lelkiismeretes megvizsgálását annyival inkább kérem, mert részemre, miután az E. K. Tanácsnak is egyik elnöke vagyok, csakis az fogja az önbizalmat önmagam, a védelmet és igazolást a tetteimet megbírálni jogosultak irányában a jövőre megadni, ha a multa nézve az Egyh. Főtanács ítéletete megnyugvásban vagy bár roszalásban, de világosan ki lesz fejezve. És ezt a midőn tisztelettel kérem, legyen szabad atyafiui bizalommal remélnem is. Mert ha szinte az E. K. Tanács eljárása, határozatai nem mindenben felelnének is meg a Főtanács várakozásának, arról biztosítani kívánom, hogy a szándékos mulasztás, a rosz akarat vádja sem engem, sem az E. K. Tanácsot méltán nem érheti. Mi erőnk mértékéig, a kezdet nehézségeit is figyelembe véve, mindent megtettünk, hogy szeretett anyaszentegyházunk dolgai az apostol kívánsága szerint is: jó r e n d b e n é s é k e s e n f o l y j a n a k. Nyugodtan nézünk a Főt. ítélete elébe.

Másik teendője Főtanácsunknak a legfőbb egyházhatósági jogából folyólag eleibe terjesztett ügyek feletti tanácskozás. Az e tekintetben készített tárgylajstrom elég munkára ad alkalmat s nyújt kilátást. Nem nevezek meg fontosokat s kevésbé fontosokat, mert végre is, mint az óragépezetben a legkisebb keréknek ép úgy meg van szükséges helye mint a nagynak s ezek szabályos együttműködésében nyilvánul az óra pontossága: szintugy van a dolog minden erkölcsi testülettel. Sok kis dolognak elmulasztása vagy nem eléggé figyelembe vétele képtessé, nehezzé, sokszor félsikerüvé, sokszor épen lehetlenné teszi a nagy dolgok elintézését is. S az is bizonyos, hogy fontos és kevésbé fontos ügy elintézése egyformán bölcseséget, minden oldalú higgadt megfontolást, egymást kímélő türelmet és atyafiságos szeretetet kíván és feltételez.

Mlgs és Főt. Egyh. Főtanács! Ez utóbbi gondolatnál anyaszentegyházunk 300 éves történetének ama nagy és dicső ténye újul föl, hogy minket az ismerő világ közvéleménye példás ösz-

szetartásunkról bámult, magasztalt s mások elé mintaképiül állított, hogy az unitáriusokról közmondásossá vált azon egymáshoz ragaszkodó szoros benső viszony és tökéletes érzésbeli és érdekegység, mely egymás megértésén, egymás véleményének kölcsönös tiszteltetésben tartásán és atyafiságos szeretetén alapult és alapszik. Tagadhatlanul voltak mindig s tán ma is vannak, kik a dolgok folyamával egészben vagy részleteit tekintve nincsenek megelégedve, kik ha „jó hiszemű“ nézeteik nem mindenben érvényesülnek, nem tudják vallásos érzésök némi sajjgása nélkül elszivelni; de hála Istennek nem voltak s ma sincsenek — óvjon is meg ettől sorsunk és az Isten — kik a más nézetűek jó akaratában való hívést megtagadják, a kimélő türelmet s atyafiságos szeretetet levetközzék. Őseink türelmes lelke és igaz atyafiui szeretetök szelleme örökdiék felettünk most is. Ez hassa át, irányozza és vigye kívánt célra, az előmozdított közügy és közboldogság nagy céljára mindnyájunk szivét, lelkét s egész tanácskozásunkat. E köszálon épült fel a föld e szirtes és örvényes táján az unitárius anyaszentegyház. Ezen áll meg vagy esik el. Én az elsőt munkálom, remélem s hiszem, a mig élek. És most e folyó 1877-ik évi Egyh. Főtanácsi gyűlést megnyitottnak nyilvánítom.

A megnyitás után előterjesztetnek az E. K. Tanács részéről a következő jelentések:

I. Püspöki jelentés.

Méltóságos és Főtisztelendő Egyházi Főtanács!

Püspöki tisztemről a mult évi zsinati főtanács óta számot adni ohajtván, első évi jelentésemet tisztelettel a következőkben terjesztem elő:

1.) Ő császári és királyi apostoli Felsége mult évi sept. 10-én, országrészünket, jelesen N. Szeben városát legmagasabb látogatásával szerencséltetvén, főgondnok Ngs. Dr. Berde Áron ural tartott tanácskozás következtében, siettem vallásközönségünk hódolatát Urunk, Királyunk, Ő Felségének megvinni. Ő Felsége vallásközönségünk hódolatát szokott királyi kegyével fogadta, s részint hódolatom alkalmával, részint a királyi asztal után, melyhez másnap meghivatni én is szerencsés voltam, több kérdést intézett hozzám az unitáriusok létszámát, nemzetiségét és iskoláit illetőleg, melyekre, a körülményekhez képest bár rövid, de Ő Felsége által megnyugvással fogadott feleleteket adtam.

Ugyanez alkalommal tisztelegtem Báró Wencheim Béla ur, az Ő Felsége személye körüli m. kir. miniszter ő nagyméltóságánál, ki Ő Felsége kíséretében volt, s hasonlóképen több oldalról tudakozódott vallásközönségünk ügyeiről.

2.) Alig hogy N. Szebenből haza érkeztem, szept. 14-ről keltezve, egy levelet vettem dunamelléki ev. ref. püspök főt. Török Pál urtól, melyben felhiv, hogy egy jóakaró ur, az összes protestáns egyházak javára oct. 15-én egy alapítványt akarván tenni és átadni Budapesten, gondoskodjam vallásközönségünk képviseltetéséről. Az ügyet béjelentvén E. K. Tanácsunknak, ennek megbízásából főgondnok Mlgs. Daniel Gábor urral oct. 15-re Budapestre utaztam, ott ezen alapítvány feletti tárgyalásokban több napon át részt vettünk. Az eredmény a Báró Baldácsi Antal ur alapítványa czimén a Mlgs. E. Főtanács előtt áll, s azért arra bővebben nem terjeszkedem ki. Én e helyen csak azon ritka eseményt kívánom megemlíteni, mely szerint e nemes alapítvány a magyarországi összes protestáns egyházak egyházi és világi főnökeit összehozta, mi bizonyára feljegyzésre méltó, s eddig még egyedül áll a protestantismus történetében. Adja Isten, hogy kiindulási pontja legyen azon testvéri viszony megállapításának, melyre a keresztény vallás szellemében mindnyájunknak törekedni kell, s a mely meggyőződéseim szerint az unitárius vallás közönségünknek, úgy szólván, confessioját képezi.

Protestans afiai által irányunkban tanusított testvéries érzés nyilvánulásának tekintem, hogy a dunamelléki ev. ref. valamint a bányai ágost. helv. hitvallásu egyházkerületek közgyűlési jegyzőkönyveiket, az utóbbi tiszti névtárával együtt, továbbá az erdélyi ágostai egyházkerület a maga évkönyvét vallásközönségünk részére is megküldeni sziveskedtek. A dunántúli helv. hitv. egyházkerület pedig a magyarországi reformátusok által tartani célba vett egyetemes zsinat eszméjének ötletéből kifejezést adott azon ohajtásának, miszerint kívánatos lenne, ha vallásközönségünk is az egybegyülemző egyetemes református zsinat alkalmával egyidejűleg és egy helyt zsinatot tartana a kölcsönös érintkezés és eszmecsere megkönnyítése végett.

Budapesti mulatásomat arra is felhasználtam, hogy ottani híveinknek, — most már fiók-egyházköztségben, — az ök szives felhívásukra, isteni tiszteletet tartsak,¹ és úri-vacsorát osszszak, a mi oct. 26-án történt meg az ágostai hitvallásuak főgymnasiumának díszes nagy termében. Beszédeimet a fiók-egyházközség tagjai kinyo-

matván, abból ekklézsiáinkat egy-egy példánnyal szives volt megtisztelni a nevezett fiók-egyházközség, a mit én az esperességek útján ki is osztottam.

3. A belső emberek változására nézve a mult évi zsinat alkalmával ürességben volt gyepesi mesteri, és iszlói papi állomás közül, ez utóbbi Jakab József, kis-adorjáni levitával betöltetett, az első még most is betöltetlen, időt kérvén az ekklézsia magának, hogy a községi iskolatanítónak megválasztott unitárius ifju próba-évéit kitöltvén, ha alkalmas lesz, annak idejében a mesteri állomásra is őt alkalmazhassa. Azóta ürességbe jöttek a.) elrendelés útján a kis-adorjáni levitaság, hova Nagy Benedek iklandi mester rendeltetvén, ez utóbbi állomás még ürességben van;

b.) elhalálozás útján a dicső-szent-mártoni és a jánosfalvi mesterség; az előbbi helyre, elhalt Nagy Lajos helyébe Kis Sándor ádámosi, ennek helyébe aztán Kovács Bálint, alsó-járai isk. mester rendeltettek; az utóbbi állomás ez idő szerint még ürességben van; ugyszintén a jánosfalvi mesterség is, hol a 83 éves agg mester Dénes István csak közelebről halálozott el;

c.) az alsó-rákosi papságból, Bartók Albert afiát az E. K. Tanács kénytelen levén nyugalomba helyezni, helyébe papnak Dombi János tordai iskolánkban volt főnök és köztanító rendeltetett.

d.) Bölöni ekklézsiánk iskolájában egy harmadik tanítói állomást is rendszeresítvén, ide Vitális Domokos, a sz. kereszturi állami tanítói képezdében végzett okleveles tanító nevezetett ki, egyzersmind vezértanítónak is, ideiglenes minőségben egy évre.

e.) Végül Derzsi József afia, kolozsvári volt második pap, az én püspökké választatásommal első pappá léptetvén elő, helyébe Péterfi Dénes, a mult őszen Londonból haza érkezett afia választott meg az érdekelt ekklézsia és nevezetett ki az E. K. Tanács által, mely utóbbi kinevezetés egyházi törvényeink értelmében még az Egyh. Főtanács helybenhagyását is igényli.

A belső emberek ezen változásáról szóló jelentésemmel kapcsolatban megjegyezni kívánom, hogy az ujonnan kinevezett iskolamestereket utasítottam, hogy igyekezzenek maguknak tanképesítési okmányt szerezni.

4.) Hogy az idő folytán megürülendő papságok betöltessenek, erre a papnövelde készíti elő ifjainkat, kik közül a jelen isk. év végén ötön letették a papi szigorlatot, mindnyájan eredménnyel.

5.) Azon célból, hogy a püspökség a belső emberek évi jö-

vedelméről a lehető részletes kimutatásokkal birjon, a tiszt. eszperes urak által minden pap és minden mester jövedelmét egy általam készített és kiküldött mintázat szerint összeirattam. Ezen kimutatások hozzám mind be is érkeztek, s én azokat rendbeszedve, egy teljes kimutatást állítottam össze, úgy papjaink, mint meste-reink pénzbe átszámított évi fizetéséről. Miután azonban ez az átszámítás nem egyöntetű és nem elég alapos, miután több helyt belső embereink oly természetbeli előnyökben részesülnek, a melynek pénzbe leendő átszámítása szinte lehetetlen, s pedig az önfentartás s így a jövedelem jelentékeny forrását képezik, ez uttal az eredményt nem kívánom számszerint bemutatni, hanem igyekezni fogok azt lassanként tökélyesbíteni, hogy e tekintetben egy teljesen megbízható adattár legyen minden időben a püspökség kezében. — Az eredményre nézve most csak annyit kell kijelentenem, s ezt egyházunk jövőjén aggodó lélekkel teszem, hogy legalább fele, ha nem több ekklézsiánknak oly csekély jövedelemben részesíti belső embereit, hogy megélhetésükre igazán nagy szükségök van az isteni gondviselésre. Találunk-e, s ha igen, hol és miképen módot arra, hogy az állapot javuljon? nem tudom; de gondolkoznunk kell, mert ez igazán egyik égető kérdés. Részemről e kérdést vallásközönségünk egyetemének komoly figyelmébe ajánlom; belső embereinket pedig kérem, hogy buzgóságukat ne mérjék a fizetéshez, hanem örködjenek a szellem országa felett, a szellemi, az erkölcsi jutalomért is, mint őseink tették.

6.) Egyházköri látogatásaimat még nem kezdhettem meg, mert erre még több nemű előkészületet látok szükségesnek. A fennebb említett kimutatások összeállításával is egy lépést tettem erre. Csupán a közvetlen hatóságom alatt lévő ekklézsiáink közül látogattam meg toroczkoói szent ekklézsiánkat.

7.) Az egyházkörökből beküldetni szokott anyakönyvi másolatok, népesedési és vallásváltoztatási kimutatások alapján egy összesített kimutatást készítvén, ez a következő eredményt tünteti fel a múlt 1876-ik évet illetőleg:

a.) a lelkek száma vallásközönségünkben 53,167; 1671-el több, mint az 1868-ki egyházi összeírás szerint;

b.) eskettetett 541 pár, kereszteltetett 2120, és meghalt 1492; szaparodás 628;

c.) vallásunkra törvényesen átállott 150, vallásunkról más vallásra ment 17, szaparodás 133.

Ez utóbbi pont alatti adatok azonban csak 4 egyházkör kimutatására vannak alapítva, mert 4 egyházkörből hasonló adatok nem küldettek be, valamint a lelkek számát illetőleg is 2 egyházkör kimutatást nem tevén, az összesítésnél azokra nézve az 1868-ki évi adatokat tartottam meg.

Ohajtottam volna még a keresztelésnél a törvényes és a törvénytelen, a fiu- és leány-gyermekeket, az esketésnél a mentvény nyel v. hirdetéssel egybekeltek, valamint végre a törvényesen elváltakat is külön feltüntetni, de erre nézve az eddigi mintázatok nem alkalmasok. Ha az egyházi főtanács az anyakönyvek egyformásítása céljából e gyűlés alkalmával különben is tárgyalás alatt álló mintázatokot elfogadja, jövőre nézve részletesebb statisztikai kimutatásokat lehet készíteni, s én ezt egyházi életünk ismeretére nézve nélkülözhetetlennek tartom. Azok a száraz számok évről évre beszélnek nekünk, hallgassuk meg mit mondanak.

Évvel kapcsolatban megemlítem, hogy anyaszentegyházunk tisztii névtárát többször és többfelé kérik. Az utolsó ily tisztii névtár 1875-ről levén, azóta természetesen több változás történt, a jövő évre egy újabbat kellene kiadni.

8. A püspöki jegyzőkönyv számai a mult 1876 sept. 1-től dec. végéig 128; a jelen évben pedig a mai napig 261 levén, összesen 389, melyeket részint saját hatáskörömben az E. K. Tanácstól függetlenül, részint ennek megbízásából, főleg angolhoni és amerikai afiaival való levelezéseket, magam intéztem el. Ezen kívül a fenn irt időközben ugyancsak a mai napig a főpapi törvényszéki iktató könyv szerint 81, az E. K. Tanácsi szerint 467, együtt 548 ügydarab jegyeztetett általam, előbbieik közül 7-nek, utóbbiak közül 18-nak kivételével mind el is vannak látva. Az ezek között levő főbb tárgyokról az E. K. Tanács és főpapi törvényszék évi tudósításából nyer értesítést a Mlgs. és Főt. Egyh. Főtanács; a magam részére csak annyit jegyzek meg, hogy ugy a főpapi, mind az E. K. Tanácsi ülésekben, kivéve 3 alkalmat, mikor Ő Felsége hódolatára utaztam N. Szebenbe, mikor a Br. Baldácsi-alapítvány ügyében Budapesten voltam, és a mikor toroczkói sz. ekkleziánkban vizsgálatot tartottam, egyházi elnöki tisztemet, csekély erőm és tehetségem arányához képest mindig teljesítettem, a mit egyébaránt könnyűvé is tett nekem egyfelől a szorosabb értelemben vett egyházi hivatalnokoknak hivatali készsége, másfelől több kolozsvári egyházi tanácsos afiának, a gyűlések látogatásában tanusított ügybuzgalma.

Végül a kegyelet érzésével jegyzem fel, hogy közelebbi E. Főtanácsunk óta elhunytak következő egyházi tanácsos afiai: Gál László maroskőri felügyelő godnok; Bartha Mózes, Gálfalvi Zsigmond, vallásfelekezetünk kebelében egyik diszes ősi családnak utolsó férfi tagja, Siménfalvi János és Vass Pál nyugalmazott pap. — Legyen béke sirjok felett!

II. Közigazgatás és tanügy.

A vallás és közoktatási magy. kir. ministerium mult 1876. évi dec. 28-áról kelt leiratával arról értesítette az E. K. Tanácsot, hogy Ő cs. kir. Felsége a Főt. Püspök urnak Superintendensé történt megválasztatását legkegyelmesebben helybenhagyni s egyszersmind elrendelni méltóztatott, hogy az arról szóló megerősítési oklevél szokott innepélyes alakjában kiállittassék.

Tudatja egyszersmind, hogy a leendő hűségi eskü szövege is helybenhagyatván, az eskü bevételére király ő Felsége nevében főgondnok Dániel Gábor ő mlgát jelölte ki a vallásügyi miniszterium királyi biztosul.

Ugyanazon napról kiadatott a kegyelmes kir. megerősítési okmány is, ellenjegyezve közoktat. miniszter Trefort ő nmlsga által és megerősítve a királyi pecséttel.

Az E. K. Tanács ez intézkedéseket örvendetes tudomásul vette, örvendetes, mert a királyi megerősítő okmány ez alkalommal adatott ki legelsőbb kedves nemzeti nyelvünken, s mert annak hatása legelőször most terjesztetett ki a magyar korona összes országaira; kötelességének ismerte azonban az E. K. Tanács a megerősítési okmányban használt „Superintendens“ elnevezésre nézve jegyzőkönyvileg kifejezni a maga tiltakozását, ezen elnevezés olyatén értelmezése ellen, mely akár a főt. püspök ur törvényes hatósága, akár vallásfelekezetünk törvényes jogainak csonkítására irányulna; és épen ezért vallásközönségünk nevében felhatalmazta a főt. urat, miszerint az Approbata Const. 1. része 1. czime 9. cikke, valamint az 1791. évi 56. törvcz. által szentesített jogban gyökerező törvényes szokás szerint a „Püspök“ czimet hivatalos minőségben mindig használja.

Az E. K. Tanács nem tartván indokoltnak, hogy a hűségi eskü letételét a mostani E. Főtanácsra halaszssa, ellenkezőleg szükségesnek tartván, hogy a Főt. Püspök ur e minőségben ez utolsó tény által is meg legyen erősítve. Az 1862. évben tartott E. Ta-

nács 56. sz. végzése nyomán meghatározta, hogy a hűségi eskü letételét a maga egyik gyűlésében végrehajtja; e végre a kinevezett kir. biztos ő mlgával folytatott értekezés nyomán kitzúte f. 1877. évi jan. 28. napját, egyházi uton köröztetvén az eddig e tárgyban történeteket, a mikor is az E. K. Tanács által előlegesen megállított és jegyzőkönyvre vezetett módoszatok szerint a Főt. Püspök ur az E. K. Tanács nyilvános ülésében szép számú hallgatóság jelenlétében a hódolati esküt letette, s annak egy példányát az ülés színén aláírván, átadta kinevezett királyi biztos ő méltóságának.

Örvendeztető tudomásul szolgált az E. K. Tanácsnak, midőn a vallás és közokt. magy. kir. miniszt. f. évi febr. 23-áról kelt leiratából arról értesült, miszerint ő cs. kir. ap. Felsője a Főt. Püspök ur által a hódolati eskünek letételét s az E. K. Tanács és a kiküldött kir. biztos ur azon alkalommal kifejezett hódolati nyilatkozatait legkegyelmesebben tudomásul venni méltóztatott.

A királyi kegyelmes megerősítő okmány megérkezése alkalmával a püspöki czimet illetőleg hozott határozatához képest az E. K. Tanács felhatalmazta a Főt. Püspök urat, hogy a régi, már elkopott püspöki pecsétnyomó helyett újat készíttessen, a régi: *Sigill. Superint. Unitar.* latin körirat helyett ezen magyar körirattal: „Unitárius püspök“; ugyan ez alkalommal készült egy más, hasonló köriratu, ostyával való pecsétlésre szolgáló domboru nyomatu pecsétnyomó. Mindkét diszes pecsétnyomót a Főt. Püspök urnak és vallásfelekezetünknek egy névtelen közös és jó barátja készítette saját költségén.

A püspöki pecsétnek ily módon történt megváltoztatását az E. K. Tanács esperesi uton köröztetés által közhírré tette.

A közigazgatási személyzetben az a változás történt, hogy Derzsi József afa, kit az 1876. évi zsinati főtanács helyettes képen az egyházi főjegyzői teendőkkal megbizott, a kolozsvári ekkl. első papjává lett; az E. K. Tanács pedig kinevezte vallástanárnak a helybeli államképezdékbe; sok elfoglaltatásai miatt Derzsi József afa az egyházi főjegyzői teendők teljesítése alól magát felmentetni kérte. Az E. K. Tanács a felhozott körülmények okán a jelen E. Főtanácsig ugy intézkedett, hogy a közigazgatósági ügyek előadásával, illetőleg a közigazgatósági jegyzőséggel ideiglenesen megbizta tanügyi jegyző Kovácsi Antalt, a főpapi törvényszéki jegyzőséggel helyettes egyházi főjegyző Derzsi Józsefet.

A közigazgatási ügyek rendes intézésében kiváló figyelmet kellett az E. K. Tanácsnak kebli nyugdíj- és segély-intézetünkre, az országos nyugdíj-intézet felállítása által teremtett viszonyokra, s különösen egyes ekklézsiáink pénzeinek és vagyonának kezelésére fordítani.

Az E. K. Tanács a kebli nyugdíj- és segély-intézet alapszabályait az 1876. évi mart. 19-kéről leküldötte körli hatóságainkhoz életbeléptetés végett. Azonban mint új intézménynek, a kezdet nehézségeivel meg kellett küzdenie; nehézségekre talált egyfelől az alapszabályok különböző értelmezésében, a végrehajtásra nézve választott módozatokban, s néhol a bizalom és akarat hiányában; ezért az E. K. Tanács esperes afiai észrevételeinek meghallgatása után 1876. évi oct. 8-án tartott üléséből 165. sz. alatt tájékozó és szabályzó rendeletet bocsátott a körli hatóságokhoz azon felhívással, hogy az alapszabályok haladéktalanul léptessenek életbe, jelesen a körök a kezelő bizottmányokat válaszzák meg; a törzskönyv megállíthatásáért az intézet köteles valamint önkéntes tagjai névjegyzékét állítsák össze s küldjék fel, valamint az egyes ekklézsiák által fizetendő évi illetékekről szóló kimutatásokat. S mert az alapszabályokban megjelölt mellék beveendők u. m. az esketési, házasulási és válóperek kezdésekor fizetendő összegek nem mindig szedettek bé; és a bé nem szedettek utólagosan sürgetni nem látszott tanácsosnak; az E. K. Tanács kitüzte mult 1876. évi nov. 1-ső napját, melytől kezdve az illetők a beszédendőket saját felelősségökre kötelesek beszédni. Egyszersmind intézkedett a törzs- és kezelési rovatos könyvek megkésztetéséről. Ez intézkedések folytán vallásközönségünk e megmérhetetlen fontosságú ügye rendes menetében megindult és biztosan halad.

Pénztárnok Jánosi Gergely aa. az 1876. évre szóló számadását a maga idejében beadta s annak megvizsgálását az E. K. Tanács eljintézte.

Pénztárnoki kimutatás szerint az intézetnek megkezdése óta f. évi aug. 1-ső napjáig összes bevétele volt:

a) folyó pénzben	1706 frt. 40 $\frac{1}{2}$ kr.
b) értékpapirokban	200 frt. — kr.
melyből takarékpénztárba elhelyeztetett	1689 „ 10 „
nyomtatványokra kiadatott	17 „ 30 „

Az értékpapírok a közpénztár vasszekrényében vannak elhelyezve.

Kénytelen azonban bevallani az E. K. Tanács, miszerint az illetőségek még ez ideig nem folynak be a kellő pontossággal.

15 ekklezsia például még nem fizette bé illetőségét az 1876. évre, s az ekklezsiaiktól és tagoktól a f. 1877. évi illetékből még csak nagyon csekély mennyiség folyt bé.

Kiválóan nehezítette nyugdíj-intézetünk ügyét a néptanítók számára mondhatni egyidejűleg felállított országos nyugdíj-intézet; melynek felállításakor tanító afiai, sőt némely oly pap afiai is, kik ekklezsiaik iskolájában egyszersmind tanítók is, nagy készséggel siettek, hogy az országos nyugdíjintézetbe felvétessenek, s jelentkezésükre a közoktatási kormány mult 1876. évi apr. 10-ről kelt leirata szerint mindnyájukat fel is vette, habár nem is birtak a törvény által meghatározott minősültséggel. Midőn azonban az illetéket fizetni kellett, onnan menekülni inarkodtak, miként erről több köri közgyűlésből és esperes afiaitól érkezett felterjesztések tanuskodnak.

Az E. K. Tanács előtt állván a tény, hogy tanítóinkat a közoktatási kormány az országos nyugdíj-intézetbe befogadta; másfelől az országos törvényt is tisztelni szeretvén, kényes dolognak tartotta ez ügyben kezdeményezni, azon reményben, hogy ez ügy felsőbb kezdeményezés nyomán megoldást találand. Különös, miután ezen kérdés a katolikus egyház kebelében is napirenden van. Indokoltnak tartotta azonban f. évi január 21-én tartott üléséből 18. szám alatt kelt tüzetes feliratában a közokt. miniszterium figyelmét felhívni arra, miszerint tanítóink és ekklezsiaink által az országos nyugdíjintézetbe fizetni kellető évi illeték oly magas, hogy azt tanítóink és ekklezsiaink nem bírják fizetni; s különösen az ekklezsiaik csak fentartásukra mulhatlanul szükséges csekély vagyonukból fizethetik, minek következtében abból rövid időn kifognak; kérte egyszersmind a ministeriumot, hogy e veszedelmét ekklezsiainknak enyhíteni méltóztassák, nehogy azok a közerkölciség, társadalmi s állami lét veszedelmére, kifogyván kevés vagyonukból, létezni megszűnjenek.

Felfejtette az E. K. Tanács, miszerint a nyugdíj-intézet megalapítása azért is sulyos, mert a törvény oly magas nyugdíjt céloz megállítani, mely a tanítók nagyobb részének tényleges fizetését jóval meghaladja, a melynek tehát eléállításai költségeit az érdekeltek nem bírják hordozni.

Kifejezést adott az E. K. Tanács azon meggyőződésének is, hogy a nyugdíj leendő élvezése nincs arányban azokkal a fizetésekkel, melyeket az érdekeltek annak előállítására teljesítenek. A tanító meg az iskolát fentartó testület által egyszer s mindenkorra fizetendő 25 forintból, meg általuk fizetendő 18 forintból 40 év alatt 3000-et meghaladó tőke alapul, mely 15 évig az az illetőnek csaknem 80 éves koráig szolgáltatja ki a 300 frt évi nyugdíjt.

Végül felkérte az E. K. Tanács a közoktatási kormányt, hogy névszerint felterjesztett azon ekkleziáinkat, melyekben nincsen tanító, a 12 frt illeték fizetése alól felmenteni méltóztassék, mivel az ilyekben tanítói tisztet is teljesítő pap afiai soha sem részesülnek az országos nyugdíj kedvezményeiben.

Később fordulván elé esetek, hogy az országos nyugdíjbeli illetőséget oly tanítóktól és ekkleziáiktól is felvették, melyek kebli nyugdíj-intézetünkbe illetőségüket befizették; az E. K. Tanács folyó évi május 10-én tartott üléséből 86. számú feliratában, jelezvén a közoktatási kormánytól ezen visszasságot és megterhelhetést, kebli nyugdíj-intézetünk alapszabályainak felküldése mellett megkérte miniszter ömlgát, hogy tanító afiai csak kebli nyugdíj-intézetünknek lehessenek tagjai, hol, habár csekélyebb, de mindenesetre oly biztos nyugdíjban fognak részesülni, melynek alapítási terheit megbirják, míg az országos nyugdíj-intézetből a maguk és ekkleziáik fizetéseképtelensége okán, utóvégre is kénytelenek lesznek kimaradni.

Midőn az E. K. Tanács e két rendbeli feliratára semmi választ sem kapott, s mert marosköri esperes a felterjesztése szerint tanító afiaitól, valamint tanítóval nem bíró ekkleziáinktól az évi illetékek felvételnek f. évi aug. 19-én tartott üléséből 163. sz. alatt újabb felírás tételét határozta el, korábbi felterjesztéseire választ kérvén.

Vallásfelekezetünk közlönyében a „Keresztény Magvető“-ben az hozatott nyilvános tárgyalás alá, hogy ekkleziáink pénzei rosszul kezeltetnek, s az E. K. Tanács is az esperesi vizsgálatokról felterjesztett jegyzőkönyvekből több hiányokat észlelvén, mult 1876 évi nov. 26-án tartott üléséből 191. sz. alatt körrendeletileg intézkedett esperes aaihoz, hogy az ekkleziákban pénzelhelyezéseknél mindig a kinyomott kötelezvényi minták használtassanak s azok kellően biztosítottassanak; a nyilvántartás okáért, a vizsgálati jegyzőkönyvek rendén tüntessék fel, hogy a megvizsgált számadások

szerint mi a pénztári maradék, mennyi a tőke, mennyi a hátrálékban levő kamat, miféle bevándók vannak liquidumokból s más czimeken.

E fontos ügyben később 232—1876 szám alatt tájékozó utasítást és rendeletet bocsátott ki, megrendelvén, hogy pénzt kölcsön csak a presbyterium adjon egyetemleges felelősség mellett, az 50 frtot meghaladó kölcsönök bétáblázás — a kisebbek fizető kezesek állításával biztosittassanak; a kölcsön adott tőkék után 8°/_o-nál magasabb ne vétessék; a kamatok évenként pontosan bészedessenek, vizsgák alkalmával esperes atyánkfiai vizsgálják meg a kötvényeket. Végül ajánlotta az E. K. Tanács, hogy oly ekkléziáink, melyeknek feles tőkepénzök van, igyekezzenek alkalmas időben fekvő birtokot vásárolni.

Részint az egyes ekkléziák vagyonának minél jobban leendő kezeléseért, részint azon ötletből, mert a törvényszékek és telekkönyvi hatóságok az ekklák vásáros okmányait, sőt néhol kölcsönadási szerződéseiket nem akarják telekkönyvileg bejegyezni az E. K. Tanács meghallgatása és beléegyezése nélkül, az E. K. Tanács f. évi mart. 8-ról 41. sz. a. ugy intézkedett, hogy mivel a kölcsön-szerződéseket az elfogadás jeléül a kölcsönadónak is alá kell írni, a mit az ekkléziák, mint főbb hatóság alatt álló jogi személyek, csak a felsőbb hatóság engedélyével tehetnek, a zálogjogilag biztosítandó kölcsön-szerződések jóváhagyás végett mindig küldessenek bé az E. K. Tanácshoz.

Hasonlóképen az ekkléziák ingatlan vagyonát illetőleg is a felügyeleti jog az E. K. Tanácsnak kilevén kötve, meg lön rendelve, hogy az adásvevési szerződések is esetről esetre küldessenek fel, hogy a jóváhagyási engedélyt magára a szerződésre reá lehessen vezetni.

Egyébiránt az E. K. Tanács mindig intézkedik, hogy az ily nemű szerződések és okmányok a megerősítési záradékkal ellátva, a további hivatalos teendők elintézése végett a lehető sietséggel visszaküldessenek esperes atyánkfiaihoz.

Gr. Bethlen Ferencz és testvérei kedves emlékü édes atyjoknak kolozsvári iskolánk felügyelő gondnokának néhai gróf Bethlen Ferencznek emlékére Derzs községében levő birtokrészőket vallás-közönségünknek adományozták oly módon, hogy annak mint gróf Bethlen Ferencz alapítványnak hasznát derzsi ekklának és iskolája élvezzék mindaddig míg állanak, megszünésök esetén egész vallás-

közönségünk. Az adományozott birtokrész telekkönyvileg vallásközönségünk birtokába adatván, az E. K. Tanács felhívta köri esperes afiát, hogy a birtok minőségére, értékesítése módjára s haszonélvezet módozataira nézve adjon felvilágosítást és véleményt.

A sepsi szentkirályi ref. ekkla templomát roskadozó volta miatt nem használhatván, az E. K. Tanács oda való ekklézsiánk kérésére megengedte, hogy a felebaráti szeretetet és türelmet gyakorolhassa az ev. ref. ekklézsia irányában annyiban, hogy templomát isteni tiszteletnek tartására átengedje oda való ev. ref. aai. számára.

A közoktatási kormány mult 1876. évi sept. 2-áról 20311. sz. alatt kelt leiratával, megküldötte az 1876. XXIV. törv. cikk által életbe léptetett népnevelési hatóságokra vonatkozó utasításokat; az E. K. Tanács az új törvény és kormányi intézkedések által teremtett közülmények között szükségesnek tartotta a törvényes viszonyokhoz alkalmazkodni. Népiskoláinkba elfogadta azt a tantervet, melyet a közoktatási kormány a népiskolák számára az 1868 évi XXXVIII. törvény értelmében megállított, s a melyet az E. K. Tanács kérésére közoktatási miniszter ő nmlga 80 példányban ingyen megküldvén, tanítóink között kiosztattak; megrendelte az E. K. Tanács, hogy e tanterv szerinti beállításra szükséges intézkedések mindenütt végrehajtassanak, és az eddigi 3 tagu bizottságok helyett a presbyteriumok a törvény által rendelt 5 tagu iskolaszéket válasszák meg.

Az 1876. évi XXIV. törvény a népnevelés ügyét a megyei közigazgatás keretébe illesztette. Az új közigazgatási bizottságok s a népnevelési közegek, dicsérendő, de a lehető viszonyokkal számolni nem akaró buzgalommal kezdettek munkájokhoz; minden felülről érkezett átiratok, népiskoláink hiányaira figyelmeztetők, melyeket egyébiránt az E. K. Tanács is jól ismert, s a melyek némelyikének orvoslására maga az E. Főtanács is intézkedett, például, hogy a gyermekek járjanak iskolába, az iskolai mulasztások nyilván tartassanak az iskolai bizottságok által, a gyermekek 6 osztályra osztassanak stb.

Hol remélhette az E. K. Tanács, hogy a hiányokon jó indulattal és erőmegfeszítéssel az ekklézsiák segíthetnek a jelzett hiányokon, esperes aait felhívta, hogy az illető ekklézsiáknak a jelzett hiányok pótlását rendeljék meg; a hol pedig tudta, hogy az ekklézsiák anyagi viszonyaik miatt még szerényebb követelményeknek sem tudnak megfelelni, községi iskolák állítását hozta ajánlat-

ba, például Alsó-Rákoson, Zsákodon s egyébütt felkérvén átirat útján az illető megyei közigazgatási bizottságokat, hogy kötelességökből folyólag azon helységekben községi vagy állami iskolák állításáról gondoskodjanak; az ekklezsiáknak pedig megrendelte, hogy míg ily iskolák állittatnának, felekezeti iskolájokat, habár jelen állapotjokban is tartásuk fenn, nehogy a gyermekek teljesen iskolázás nélkül maradjanak. A megyei közigazgatási bizottmányok különösen torna helységek és faiskolák bérendezését sürgették. Az E. K. Tanács az iskolai kertek szükségességét és áldásos voltát maga is érezte, s mert különben is arról volt meggyőződve, hogy azt legkisebbik ekklezsiánk is megteheti, hogy egy kis faiskolát rendezzen bé, hol a gyermekek a gyümölcsfákkal és cserjékkel bálni megtanuljanak. Ezen ügyet melegen ajánlja az E. K. Tanács egyházi összes hatóságaink figyelmébe.

Kiválóan azon tanító afiai ellen irányult az illető tanügyi hatóságok kifogása, a kik tanítóképesítési okmánynyal nem bírtak.

Azon ötletből, mert h.-sz.-mártoni meg recsenyédi különben jó sikerrel munkálkodó tanító aa. ellen azon kifogás tétetett, hogy nem lehetnek tanítók, mert nem bírnak képesítési okmánynyal, az E. K. Tanács a képesítés kérdését elvileg kívánta eldönteni, ezért f. évi apr. 8-án tartott üléséből 72. sz. alatt felírt a közoktatási kormányhoz; felíratában felfejtette, hogy az E. Tanács idejekorán meghatározta, hogy falusi iskoláinkban első sorban tanítóképezdét végzett és képesítési okmánynyal bíró tanítók alkalmaztassanak; az ily növendékek mind is alkalmaztattak. Ilyeket azonban nem mindig lehet kapnunk. Felfejtette továbbá az E. K. Tanács, miszerint ekklezsiáinkban a tanítók egyszersmind kántorok is, s mint ilyenek, egyházi szolgálatokat is kötelesek tenni, ezért kénytelen a püspökség nem képezdei növendéket, hanem más, de kellő képességgel bíró tanítókat alkalmazni a gymnasium felsőbb osztályaiból és a papnöveldeből; s kérte a közoktatási kormányt, miszerint a püspöki kinevezési okmányt tekintse és tekintesse képesítési okmánynak.

Ezen felíratára az E. K. Tanácsot a közoktatási kormány arról értesítette, miszerint ezen kívánsága az E. K. Tanácsnak a törvény intézkedéseivel ellenkező, nem teljesíthető; ezért az E. K. Tanács f. évi május 27-kén tartott üléséből 108. sz. alatt esperes aai. útján megrendelte azon tanító afiainak, kik az 1868. évi XXXVIII. törvény életbeléptetése után nevezettek ki, hogy egy év lefolyása alatt a kolozsvári vagy kereszturi állami képezdénél képesítési vizsgát tegyenek.

Nem lehet azonban tagadni, hogy ez oly kérdés, mely könnyen bonyodalmakra és nehézségekre szolgáltathat alkalmat, csak az nyújt némi megnyugtatót, hogy a képezdét végzett, de alkalmazást nem nyert növendékek száma oly mértékben szaporodik, miszerint remélni lehet, hogy csekélyen javadalmazott népiskoláinkhoz is kaphatni fogunk közülök tanítókat.

Népiskoláinkról, valamint felsőbb tanintézeteinkről külön jelentést és felterjesztést tevén az E. K. Tanács, azokat tüzetesen tárgyalandja az E. Főtanács.

Toroczkai iskolánk jellege tényleg a mult iskolai évvel megváltozott, a mennyiben a beállítva volt I. és II. gymn. osztályok megszűntek; mivel azonban Toroczkón a felsőbb népiskolai osztályban több, nagyobbára idegen tanuló van, kik tanulmányaikat folytatni ohajtják, ezek I. és II. gymn. osztály azon tantárgyaiból, melyek a felső népiskolai osztályokban nem taníttatnak, például a latin nyelvből, magán uton nyernek oktatást.

Tagadhatlanul nyújt előnyt az, hogy azon iskolánk községivé változván, fentartására a közoktatási kormány is befoly; sajnos azonban, hogy azok az építkezések, melyeket a közoktatási kormánnyal folytatott tárgyalások nyomán az államnak kellene megtétetni, még nincsenek megtéve; a püspöki vizsgálat alkalmával felhivatott az ekklezsia, miszerint minden módon szorgalmazza, hogy a célba vett építkezéseknek legalább fele megtétessék; az építkezés annyival szükségesebb, mert az iskola népsége azt multhatlanul igényli; a fennebb említett növendékeken kívül mintegy 30 vidéki, idegen vallásu növendék van az iskolában.

A fiu-iskolába alkalmazott 2 tanító mellé még multhatlanul szükséges egy harmadik s következőleg egy negyedik tanító is, hogy a felsőbb népiskola teljesen bé legyen állítva.

Örömmel állíthatja az E. K. Tanács, hogy felsőbb iskoláink ügye mind szellemileg, mind anyagilag gyarapodott. A szellemi gyarapodást az előterjesztett je'entésekből ítélheti meg a mlgs. és főt. E. F. Tanács; itt csak azon anyagi gyarapodást kívánja az E. K. Tanács felmutatni, melyekben buzgó hitbeli afiai azon alapítványai nyomán része-sültek főbb iskoláink, melyek szegény tanulók segédelmzésére tétettek, és azon anyagi jótéteményeket, melyekben iskoláink szegény tanítói tényleg részesültek és részesülni fognak.

Kolozsvári iskolánkat illetőleg sikerülvén az E. K. Tanácsnak néhai Mártonffy Gergelyné kolozsvári főiskolánkat illető 6000 frtot

tevő egész alapítványát bevehetni, abból az alapítványi okmány intézkedése szerint 3000 frtnak 5% kamata már a múlt évben kiosztatott 3 tanulónak. Mlgs. Gálfalvi Imréné, Sala Károlina, iskolánkban elhalálozott I. gymn. osztálybeli Nagy Sándor szép reményű kedves növendék emlékére 500 frt. alapítványt tevén, annak 5% kamata azon osztálybeli egyik növendéknek a múlt tanévre ki is adatott. Ezen iskolánk igazgatójának zárjelentése szerint a következő segélyekben részesült a tanuló ifjuság:

1) Legatiokból	230 frt 68 kr.
2) Tanítványoktól (magán)	4285 „ — „
3) Állami ösztöndij	240 „ — „
4) Temetésekért	32 „ 50 „
5) Patrocinium	15 „ 60 „
6) Elengedett isk. tartozás	124 „ 60 „
7) Pályadij	16 „ 37 „
8) Kebli alapítványokból ösztöndíjak	1329 „ — „
9) Ajándékok	30 „ — „
	6303 „ 75

Kereszturi iskolánkban az E. Főtanács határozata nyomán a múlt tanévben lépett életbe az Augustinovics Sámuel alapítvány, mely szerint 12 tanuló részesült egyenként 3 frt 50 kr. segedelemben.

A Mártonffy Gergelyné Koncz Juliánna kereszturi iskolánkat illető 3000 frt. urbéri kötvényből álló alapítvány is befizettetvén oly időben, hogy azt az E. K. Tanács még a múlt évre folyóvá tette, ebből részesedett 3 tanuló személyenként 45 frt segedelemben.

A báró Orbán Balázs alapítványa kamata 50 frtban hasonlóan ez évben osztatott ki.

Tordai iskolánkban a Koncz-alapítvány ez évben léptetvén életbe, a megállított módozat szerint 10 növendék részesült 20 frt évi ösztöndíjban, egyenlő havi részletekben kiadandólag.

Az 1876-ban tartott Zsinati Főtanács felhatalmazása nyomán az E. K. Tanács által a toroczközi Koncz-alap kamataiból folyóvá tett 150 frtból 12 szegény tanuló kapott folytonosan kenyeret s hetenként egyszer főtt ételt; a mi csak úgy lett lehetségessé, hogy E. K. T. azon ekklézsiánk buzgó tagjainak adakozásából 300 frtot meghaladó tőkét gyűjtött az idegen tanulók élelmezésére.

Növekedésben van ezeken kívül a kereszturi iskolánk javára a Koncz-alap, kolozsvári iskolánk javára Berde Mózes aa. 1000 forintos alapítánya. Mártonffy Gergelyné 3000 forintos alapítványa, mely kamathalmazással az 1900 évig növelendő.

A kereszturi iskolánkban szükséges építkezésekre és szerelésre angolhoni aai. az 1876. évben is 600 frtot küldvén, s a még hiányzó építkezések és szerelések azon megtétetvén, ez iskolánk a mult év végével tartott zárvizsgákat végrehajtott vizsgáló bizottmány jelentése szerint e tekintetben is virágzó állapotban van, minek csak biztosítására szolgál ezen iskolánk könyvtárának nagyszerü gyarapodása az által, hogy egyéni kezdeményezés, különösen főgondnok mlgs. Daniel Gábor ur, meg azon iskolánk egyik felügyelő gondnoka Kozma Ferencz afia buzgó fáradozása és több áldozatkész afiai és azon iskolánk jó barátai adakozása által, Jakab Elek afia könyvtára megvásároltatott.

Az E. K. Tanács kedves kötelességének érezte ez ügyben fáradozott bizottmánynak vallásfelekezetünk nevében köszönetet mondani a buzgóságnak és jó akaratnak e szép jeléért; köszönetét nyilvánította Jakab Elek afia irányában, hogy könyvtárának általa felvett becsárrából 500 frtot elengedett, kereszturi iskolánk iránti jó indulatból.

Jelentékeny szaporodást nyert azon iskolánk könyvtára azon szép ajándékozási tény által is, mely szerint zsákodi birtokos mlgs. Horváth János ur saját gyűjteményét, valamint testvére néhai K. Horváth István könyvtárából neki jutott részt, együtt 1297 kötetből álló valójában becses könyvtárát azon iskolánk könyvtára gyarapítására tényleg általadta. Az E. K. Tanács a Horváth János ur által azon iskolánk és ez által hazai közművelődésünk ügye iránt tanusított meleg érdekeltségének és nemes jó indulatának e szép bizonyítékáért sietett vallásközönségünk nevében köszönetet mondani Horváth János urnak.

Magán, sőt hivataloszerü értesülés nyomán sajnálattal látta az E. K. Tanács, hogy azon segedelem megadása, melyben Londonban egy ifjunk eddig részesült, kérdésessé válhatik, és azon nagy hatásu intézkedés vallásközönségünk érezhető hátrányára megszünhetik, annyival inkább, mert jó remény fejében még f. év febr. 18-án tartott ülésében a Londonban nyerendő segedelem élvezésére az ifjut ki is jelölte volt papjelölt Boros György személyében. Annál nagyobb öröme szolgált, midön a britt és külföldi unitárius társulat f. évi

július 19-éről kelt becses levelével arról értesítette, hogy az eddig nyújtott segedelem egy újabban felküldendő ifju számára is meg fog adatni; azért az E. K. Tanács f. évi július 29-én tartott ülésében 151. szám alatt előlegesen kijelelt Boros Györgynek Londonba leendő felmenetelére a szükséges intézkedéseket megtette.

A vallás és közoktatási kormány f. évi január 17-ről kelt leiratával felhivta a közfigyelmet az iskolai könyvtárak alapítására. E leirat ötletéből az E. K. Tanács felhivta köri közgyűléseinket véleményyt adni az iránt, hogy a kérdés alatti iskolai, illetőleg népkönyvtárak alapítását mi módon lehetne eszközölni. Köri közgyűléseink e tárgyban vélekedése még nem érkezvén fel mind, s a melyek felérkeztek is csak oly időben, hogy azokat az E. K. Tanács nem tárgyalhatta, ez ügyben sem nem intézkedhetett, sem előterjesztést nem tehetett az E. Főtanácshoz; de előlegesen is siet ez ügyet, mint hitfeleink művelődésének egyik jelentékeny tényezőjét vallásfelekezettünknek és annak minden tagjának összesen és egyenként becses figyelmébe ajánlani.

III. P é n z ü g y.

Sepsi-szt.-királyi Bagoly Sándor egyházi tanácsos aa. a mult évi Zsinati Főtanácshoz beadott levelében, halála utánra összes vagyonát felajánlván vallásközönségünk részére, az E. K. Tanács nevezett atánkfával életjáradéki szerződést kötött, melynél fogva Bagoly Sándor aa. összes s. szentkirályi és illyefalvi ingó és ingatlan vagyonát átadta és telekkönyvileg átkebelezte vallásközönségünk részére oly módon, hogy vallásközönségünk megbizottjai által a hagyományt árusítsa el, s az így begyűlendő pénzt kezelése alá véve, gyümölcsöztesse Bagoly Sándor aa. nevén és alapítványa czimén, — míg az adományozó él, addig az elárusított hagyomány tőkájének 6% kamatját veszi életjáradék czimén s a mennyiben egészben igénybe nem venné, a megmaradt rész a tőkéhez c-atoltatik. Bagoly Sándor aa. halála esetén megszűnvén az életjáradék, a tisztességes eltemettetés költségeinek levonása után fenmaradó összeg kezeltessék aképen, hogy míg 4000 forintra nem szaporodik, annak kamata el ne költessék, hanem tőkésittessék — mikor 4000 frtra szaporodott, azután kamatai fordittassanak nevelési czélokra, a mint azt az E. K. Tanács el fogja határozni. Megkötöttvén az életjáradéki szerződés, a hagyományozott vagyon telekkönyvi átíratásával és az elárusítással megbizta E. K. Tanácsunk esperes

Kis Mihály, felügyelő gondnok Szentiványi József és k. jegyző Far-
kas József aait. Ezek megbízatásukhoz képest az átkeblezést meg-
tétették és elárusították a birtokot. 2199 frt és 99 kron; megvet-
te maga a szentkirályi unitária ekklézsia. S e vásárt az E. K. Ta-
nács bizonyos feltételek mellett helyben is hagyta. Az ilyefalvi in-
gatlanokat maga a hagyományozó adta el — az ingatlanok szintén
eladattak.

A segélyalap, mely fájdalom, ez idő szerint egyedül van hivat-
va a tanárok özvegyei és árvái sorsán enyhíteni, részint a folyósi-
tott kamatok évenkénti 1% tőkésítésével, részint az évi köteles bé-
fizetésekkel anynyira gyarapodott, miszerint az E. K. Tanács idei
114. p. sz. a. f. évi julius 1-től a már korábban folyósított 600 frt
mellett, újabban 120 frt kamatot folyósíthatott a tőkésítésre ren-
delt $\frac{1}{6}$ rész levonásával az 1864 évi 19. p. sz. alatt hozott szabály-
rendelet értelmében — mihez képest most már egy özvegy 114 frt
28 kr. évi, 9 frt. 52 kr. havi, és egy kiskoru árva évi 28 frt 56
kr, havi 2 frt 28 kr. segélyben részesül. Van pedig 5 segélyezett
özvegy s egy árva kis leány.

A pénztárnoki számadások rendén a Főtanács tudomást sze-
rezhet a különböző pénzalapokról, melyek az E. K. Tanács felü-
gyelete alatt közpénztárilag kezeltetnek, miután e számadások vizs-
gálatáról és eredményéről szóló jelentések a Főtanács ülésének
egyik fontos tárgyát képezik, de van egy egyéni buzgóság által in-
ditott, folytatott és kezelt pénzalap, melyről az E. K. Tanács a hoz-
zá idei jan. hóban beadott jelentés nyomán a Főtanács előtt szin-
tén jelentést tenni kedves kötelességénk ismeri. Ez az alap a Dá-
vid Ferencz alap. A főt. püspök urnak jelentése szerint tett az
1876. dec. 31-én 4342 frtot, évi gyarapodás 1076 frt. 80 kr.

A hátrálék-kamatoknak nagy mennyisége, s az a veszély, mely
a kamatok elévülésével folyton fenyeget, arra indította az E. K. Ta-
nácsot, hogy a pénztárnoki utasításba idei 102. p. sz. alatt felvé-
teni rendelte azt a határozato', melynél fogva pénztárnok köteles
év elején kimutatást adni be az E. K. Tanács eleibe az összes ka-
mathátrálékosokról oly czélből, hogy az E. K. Tanács is a szükség-
hez képest a beperléseket elrendelhesse a nem fizető adósokkal
szemben. Valamint hogy ez év folytán is kénytelen volt fáradhat-
lan jogügysze által több adós ellen pert folytatni s több követel-
ést per útján felhajtani, mint erről jogügysznek az E. K. Tanács-
hoz beadott évnegyedes jelentései tanuskodnak.

Miként a Főtanács is tudja, vallásközönségünknek ez idő szerint legtöbb áldozatot hozó pártfogója Kelemen Benő aa. vett volt egy telket és házat főiskolánknak háta megett, oly célból, hogy az beteg tanulóknak kórházi helyiségül szolgáljon. Hanem az a telek bizony szűk volt és a ház a tavaszon már omlófélben állott. Kelemen Benő aa. új áldozatot hozott, 500 frt ráfizetéssel egy tágas és szép telket cserélt, melyen ma már egy csinos ház, sőt egy bérbe adott bolthelyiség is szépen felépítvék. Az építést szintén a jótékonyság, a vallásos buzgalom tette lehetővé. Ugyanis özvegy Fejér Mártonné Gyergyai Róza hitrokonunk átengedte építési célra azt a 2000 frt urbéri papirt, melyet beteg tanulók segélyezésére alapítványul tett, s átengedte annak több mint 500 frt meggyült kamatját — a tőkét az igaz visszafizetés feltétele mellett, de határozatlan időre és kamat nélkül, s ez is nagy jótétemény.

IV. Főpapi törvényszéki ügyek.

A főpapi törvényszék a mult évi zsinati főtanács óta a mult év végeig 4 ülésben tárgyalt összesen 26 pont alatt, melyek közül 20 másodbíróági váló ítélet, 6 pedig más tárgyú végzés.

A mult 1876-ik év folyama alatt 16 ülésben összesen 74 pont alatt volt tárgyalás, melyek közül ítélet összesen 54.

Az 1875-ben 16 ülésben 90 pont alatt tárgyalt ügyek közül 69 ítélet levén, kitűnik, hogy 1876-ban 15-tel kevesebb ítélet hozatott mint 1875-ben — illetőleg kevesebb válóper került főpapi-széki ellátásra.

A f. 1877. évben 15 ülésben tárgyalt összesen 68 pont alatt, melyek közül 49 ítélet. Tehát a mult évi zsinati főtanács óta a mai napig 19 ülésben 94 pont alatt tárgyalt ügyek között ítélet hozatott összesen 69.

A mult évi főtanács 33. szám alatt megbizván az E. K. Tanácsot, mint házassági főpapi törvényszéket, hogy miután a vegyes házassági válóperek ellátására nézve az 1868. évi 48-ik törv. czikk alapján és értelmében a gyakorlat útát tört ugyan magának, de az eljárás módzatai egybázhatóságilag még szabályozva nincsenek — kivéve vallásközönségünk és az erdélyi ev. ref. egyházkerület tagjai között előforduló vegyes házassági válópereket, melyekre nézve a két egyház között már 1870-ben megállapodás jött létre — gondoskodjék e szabályzati javaslatról: a főpapi törvényszék f. 1877. évi ápr. 13-án 32. sz. alatt egy bizottságot azon megbizással kül-

dött ki, hogy terjeszsen a főpapi szék eleibe ezen tárgyat a lehetőleg minden oldalról kimerítő véleményes javaslatot. E bizottság azonban még nem készülhetett el a munkálattal, azon okból, mert közelebről újabb meg újabb, az eddigiektől merőben elütő vegyes házassági válóperes ügyek mérülvén fel, ez ideig még nem bírja mindazon adatokat, melyek szükségesek arra nézve, hogy ily fontos kérdésben, kapcsolatban a vallásváltoztatási ügyekkel, egy minden esetet kimerítő törvényjavaslatot készíthessen.

Habár a főpapi törvényszéknek mult évben adott utasításai következtében alpapi székeink közül nehánytól minden tekintetben szabályszerűleg lejártatott perek s kifogás alá nem jövő első bírósági ítéletek jutottak újabban a főpapi törvényszék eleibe, egyes esetekben még most is fordulnak elő hiányok. Különösen a külső formára és csinra nézve némelyik egyházkörnyékben nem látszanak sok súlyt fektetni; még az anyakönyvi kivonatok kiállításánál sem használják az E. K. Tanács által nyomtatott mintákat. A csint és külső díszet illetőleg figyelmet érdemel a kolozs-dobokaköri alpapi szék, mely ítéleti blaukettákat nyomtatott s nyomtatott mintázatot használ az oklevelek lajstromához is.

V. Elintézett ügyek.

1.) Az anyakönyvek egyformásítása czéljából az E. K. Tanács által felterjesztett rovatos mintázatokat az E. Főtanács elfogadta és azoknak kellő számban leendő kinyomatására megbizta az E. K. Tanácsot, azzal a kijelentéssel, hogy a körökből az anyakönyvi kivonatok már a folyó évről azok szerint állíttassanak ki a körökben és a fogyatéknak levő anyakönyvek helyett az újak azok szerint vezettessenek.

2.) Az angolhoni meg amerikai unitárius atyafiaktól küldött levelekből örömmel győződött meg az E. Főtanács arról a meleg érdekeltségről és szives jó indulatról, melylyel irt idegen afiai irántunk és ügyünk iránt viseltetnek; az E. Főtanács a maga részéről is intézett ez uttal is egy levelet irt afiaihoz s az E. K. Tanácsot megbizta, hogy a szivélyes viszonyt és kölcsönös érintkezést esetről esetre fentartani igyekezzék. Megnyugvással vette tudomásul, hogy angliai hitrokönink ezutánra is igyekeznek egy általunk oda a papi pályára bővebb kiképeztetés végett küldendő ifju számára a szokásos segedelmet megadni; s helyeslőleg tudomásul vette, hogy az E. Tanács a segedelem élvezésére ki is jelölte Boros György végzett theologust.

3.) A munkafelosztás tekintetéből a főjegyzőséget úgy rendezte az E. Főtanács, hogy a főjegyző közvetlenül csak a főpapi törvényszéknek legyen jegyzője; az E. Tanács közigazgatási ügyeire beállított egy közigazgatási jegyzőt. A Főtanácsi ülésekben azonban a jegyzőséget a főjegyző viszi, a tárgyakat szak szerint a közigazgatási, a tan- és pénzügyi jegyzők adván elé. Ezek szerint szabályozva megállíttatott az egyh. főjegyző munkaköre.

A főjegyzőségre megválasztott tanár Simén Domokos, ki megválasztatását betegeskedése okán nem fogadta el; az E. Főtanács azonban nem mentette fel, hanem megbizta az E. K. Tanácsot, hogy irt afia ohajtott egészségének helyreálltáig a főjegyzői teendőknek helyettesítés útján leendő teljesítéséről intézkedjék.

4.) A báró Baldácsi-féle alapítványról szóló jelentést örvendetes tudomásul vette az E. Főtanács s maga hálás méltánylását és elismerését egy köszönő iratban hozza a nemes lelkű adományozó tudomására.

5.) A kolozsvári főiskola egyik felügyelő gondnoka Dr. Brassai Sámuel e tisztéről lemondott. Az E. Főtanács azon reményben, hogy Dr. Brassai Sámuel, ki mondhatni fél század alatt vallás-közönségünk, jelesen kolozsvári főiskolánk iránt hozott szellemi és anyagi áldozatai által nagy érdemeket szerzett, az E. Főtanácsnak elismerő méltánylását, tisztelt személyéhez való ragaszkodását a maga részéről méltányolni fogja, e lemondást nem fogadta el, hanem kijelentette, hogy Dr. Brassai Sámuel afiát kolozsvári iskolánk örökös gondnokának ismeri és nyilatkoztatja, azon reményének kifejezése mellett, hogy Brassai Sámuel afia, ismeretes buzgalomához képest részvétét, gazdag tapasztalatait és hathatós munkásságát ezután se vonja meg irt iskolánktól.

6. Jakab Elek afiával végleges megállapodás történt az iránt, hogy a Dávid Ferencz életirata az 1879. évre, mint ezen első püsökünk halálának három százados fordulati évére készen legyen, megóvatván az újabb intézkedés által az író függetlensége és az E. Főtanács felelőssége.

7. Az 1877. évre adott államsegélyt az E. Főtanács egyházi czélokra kiosztotta; sajnálattal értesült azonban, hogy az eddig is nagyon szűkösen mért összegből 5% levonatot; megbizta azért az E. K. Tanácsot, hogy a vallás és közokt. országos ministeriumhoz intézendő felterjesztésben fejezze ki vallásfelekezetiünk aggodalmát és sérelmét e nem méltányos megrövidítésért, s egyszersmind kér-

je, hogy legalább az eddig adni szokott segély ezutánra is megadassék.

8. A kolozsvári iskola mellé felügyelő gondnokoknak megválasztottak: Kőváry László és P. Horváth Kálmán, a székely-kereszturi mellé br. Orbán Balázs; igazgatókká kolozsvári iskolához Kovács János, székely-kereszturi mellé Sándor János.

9. A falusi népiskoláinkról beérkezett jelentésekből és az E. K. Tanács által összeállított statisztikai kimutatásokból sajnálattal látta az E. K. Főtanács, hogy több versen tett intézkedései daczára még feles számú tanköteles gyermek nem jár iskolába; felhívni határozta azért a köri batóságokat, hogy rendeljék meg, hogy pap és tanító afiai felvilágosítás, az iskolai bizottmányok pedig a törvény által nyújtott eszközökkel oda hatni iparkodjanak, hogy a gyermekek az iskolába járást pontosan gyakorolják.

A beterjesztett statisztikai kimutatás szerint volt:

tanköteles fiu	2984,	leány 2784,	együtt 5768.
tényleg járt iskolába	2408,	„ 1892,	„ 4300.
nem járt iskolába	1468.
járt összesen unitárius	6—12 éves	.	4300.
„ „ „	ismétlő	472.
„ „ „	más vallású	341.
	együtt	<u>5113.</u>

10. A kolozsvári fő- meg kereszturi és tordai középiskolákról szóló jelentésekből megnyugvással értesült az E. Főtanács a tane-
rők kellő számáról, azok munkálkodásáról; s arról, hogy mindhá-
rom iskola szellemileg úgy mint anyagilag a tanítók és tanulók lét-
számában annyira gyarapodott, hogy száma a kellő maximumot csak-
nem elérte. Megnyugvással vette a kolozsvári iskoláról az 187 $\frac{6}{7}$, tan-
évről Benczédi Gergely igazgató által összeállított, az évi jelentés-
ben fennebb jelzett z á r t u d ó s i t á s t, s meghatározta, hogy en-
nek mintájára ezután a középiskolákról is hasonló zártudósításokat
készítsenek az illető igazgatók.

11. Tordai középiskolánknak egy polgári iskolávali szerves ösz-
szeköttetésbe hozását az E. F. Tanács elvileg elfogadta s az E. K.
Tanácsot megbizta, hogy ez ügyben a közoktatási orsz. kormány-
nyal s más közegekkel tárgyalásokat folytasson, egyezkedjék s eset-
leg utólagos helybenhagyás feltétele alatt szerződést köthessen.

12. Az a rendszer, mely szerint a kereszturni középiskolában a III. gymn. osztály mint egyenruhás deák nem volt magán tanítóság alatt, eltöröltetett.

13. A jogügyészi intézmény, mely 5 évre ideiglenesen állított bé, a gyakorlatban megbecsülhetlen hasznosságának bizonyulván bé, maga az intézmény és jogügyész Molnár Sándor aa. eddigi buzgó munkálkodásának teljes méltánylása mellett állandóknak nyilvánították.

Ezekon kívül elintéztetett 19 közigazgatási és tanügyi folyó ügy.

14. Az 1878-ra beadott költségvetést az E. Főtanács elfogadta, a költség rendén mutatkozó hiány fedezésére a kamathátralékokat utalván.

15. A kebli számvevőség által megvizsgált számadások véglegesen elláttak.

16. Szabó Mózes egyh. tanácsos azt indítványozta, hogy mivel az államsegélyből már jelen évre 5%, levonott s az országos pénzviszonyok szerint attól lehet tartani, hogy a levonás a megállított mértékben fog folytattni, a mi pénzviszonyainkra jelentékeny hátrányos befolyású lesz, az 1856. évben az egyes ekklákra kirótt tőkeösszegek kamatai tétessenek folyóvá oly módon, hogy az ekklák vagyoni állapotok szerint osztályoztatván, előbb csak az első osztályba eső ekklák kezdjék meg az aránylagos kamatfizetést, s a kamatfizetés idősorban terjesztessék ki a többi ekkléziára is. Ez indítványt az E. Főtanács bővebb tanulmányozás és a közelebről tartandó Főtanácsra véleményes jelentéstétel végett átadta az E. K. Tanácsnak.

17. A természetbeni szállással el nem látott tanároknak adandó lakbér mennyisége megállított.

18. A magyar- és tivoliutca szögletén levő ház újraépítését elhatározta a Főtanács, kivitelét az E. K. Tanácsra bízván.

Kovácsi Antal.